

הא כסוה — אפילו פורח, ולא נעי עד דטאס ליה נעפלא. כעין מבטיר — נכטיעה. כעין ובער — כעין זאלמילגה לנעתמו כידים, כלומר נכטיעה. **מתניתין** נמי דיקא — דעממא ממוס דהתורה מעטה. אלל כקין מועדה ללו רני יהודא כפירא ליה. **מרתני צאן** — דלון הוקא אלל כעין ורגל. עסקינן ואתי — טולסו פירקי עד שהתא. **טטור מדיני אדם** — קסני: גימטא נקוין פטור. **הפורץ גדר** — וילאסה הנהיה זכאה. **הכופף קמחו** — לנד הדליקה, כלי שמנענע נה הלס. **אי בכותל בריא** — בדיני אדם נמי נחייב — מילא אלוה, דהא כידים ענד. ונאנשה לילא למימד דמתיי, דהא תני: פלוה לטטיס פטור.

הוספות

התורה מיעטה בשמירתם — ואף על גב דלעיל בפרק שי (כה), הוה בעי למילף דשן ורגל חייב ברשות הרבים מקל וחומר מקרן, וכן בעי למילף למפטרי קרן ברשות הרבים משן ורגל בקל וחומר אי לאו קראי, ולא פריקין שכן מיעטה בשמירתם — משום דאין שייך להקשות בשמירה אתשלומין. אי נמי, כרבי אליעזר בן עקב דאמר: אחד תם ואחד מועד סגי ליה בשמירה פחותה.

הא כסחו טטור — ואם תאמר: ודלמא בכסוי מעולה הרבה קאמר. וכי תימא: למח לי קרא — דסלקא דעתך אמינא עד דטאסי ליה, כדאמר לעיל (א). ויש לומר: דנפשיטא ליה דכסוי מעולה כטאסי ליה חשיב. אי נמי: השוה הכותב הכורה לפותח, ופוחת שמצאו מכותה בכסוי כעין שמירה פחותה — מסתמא לא החמירה עליו לכסותו בכסוי מעולה יותר מן הראשון, ולא אמר הכותב "לא יכסנו" אלא בכסוי הראשון, ואפוחת ואכורה קאי בשוה. ובקונטרס קאמינא דכל כסוי עד דטאסי ליה חשיב כשמירה פחותה.

עד דעביד כעין ובער — אף על גב דבריש מילתינן (א), דרשנינ מנייה אוילא מביילא — מכל מקום מדיאל כתיב "ובערה" שמע מינה אדאדם נמי קאי.

אילימא בכותל בריא בדיני אדם נמי לחייב — פירושו: אכותל. דאבחה רדאי לא מייחייב בפריצת גדר בעלמא, דאין זה אלא רגמא בעלמא. ויש פורים שכתוב בהן בהדיא "אכותלי". ואם תאמר: נתי דחייב אכותלי, גימטא דפטור מדיני אדם קאי אבחה: ויש לומר: דלא שייך למיתני פטור מדיני אדם אם היה שום חיוב, או בבחמה או בכותל. אבל כשמותרץ בכותל רעוע, אף על גב דאין דומה שיתחייב בדיני שמים על הכותל שהוא רעוע כל כך שיפול ברוח מצויה, או אפילו ברוח שאינה מצויה — מכל מקום שייך למיתני חיוב בדיני שמים, כיון שיש דבר שהוא חייב בו, כגון הבחמה. ושאנשה אתי שפיר דנקט בפני בהמת חבירו, ולא נקט "הפורץ גדר של חבירו" — דאכותל לא מייחייב, כדפרישית. והא דקאמר לקמן: מהו דתימא דכיון דלמסתר קאי, מאי קעבידו? משמע דחייב בדין שמים קאי נמי אכותל — יש לומר דהכי קאמר: כיון דלמסתר קאי, שהבעלים מצווין לסתורו שלא יפול על בני אדם — סלקא דעתך דכל הקודם במצוה זכה, ואין לזה ליתני מלסתורו בשביל בהמת חבירו, ובדיני שמים נמי לא לחייב — קא משמע לן. אי נמי, כלומר: למסתר ולמיפל קאי.

קייובים

הא כסחו פטור וכתב רש"י שכיון שאין מייחייב אותו למלא כנער את הבור שחפר, משמע שאין צורך בשמירה מעולה כל כך. והעיר בתוס' שמשמע מדברי רש"י אלה שכסוי אינו נחשב בשמירה מעולה בכל מקרה, אפילו כסוי משובח. והסביר הר"ד כי אף שכסוי אינו שכיחה על הוב. לבני החופר כשרה בור זה לא יכול להיחשב בשמירה מעולה אלא מילול של הבור כנער. ובתוס' כתבו כי מסתמא ד' לו לפותח בור אם מבסא אותו באותו כסוי שהיה עליו קורם, לפני שנתחו. ונמצא שאין חייב בשמירה מעולה, שהרי ייתכן כי הכסוי הקודם לא היה כסוי חזק למדי. והואיל והתורה אינה מוחלקת בין הכורה לבין הפוחת ונמצא שניהם אינם חייבים אלא בכסוי פוחת.

ושלח ובער — אף שנסקתה המגרא הוא שחייב על נזק אש גם אם לא הבעיר את הבעירה כשהיה אחר (וכן ויתכחו מילשון הכתוב המפורשת), וכן חייב בנזק שן הבמה גם כשאינו משלחה, מכל מקום כיון שהתורה השתמשה בביטויים שעיניהם מעשה בכונה, משמע שאין אדם חייב על נזק אלה אלא אם כן נהג בדרך שאפשר לומר שהוא עצמו גרם לפחות מתוך רשלנות לנזק.

הפורץ גדר וכו' והמקו שגרם הוא — שברחה הבמה. ובכל זאת אינו חייב בדיני אדם כי הוא היה לענין זה רק גורמא (רש"י). ויש מפרשים שהכוונה היא שחייב באחריות (מדיני שמים) על נזקם שהדקה הבמה (רמב"ם).

וחייב בדיני שמים — ולשון הירושלמי והתוספתא: ואין השמים מוחלקין להן עד שישלמו. ונזכרו הצד המוסרי של האחריות שיש ברבי, יש לכך גם משמעות מעשית מסוימת, כי

אין לו שמירה כלל אלא סכין, כלומר כל עוד לא שחטו אינו נחשב לשמור כראוי. משמע שרק ה' יהודה סבור ששמירה כלשהי ("כראוי") מוטילה כדי לפטור את בעל הבמה המועדת. ודוחים: **אפילו תימא** [תאמן] שמשנתנו היא כשיתר ר' מאיר שמייב בשור מועד בשמירה כזו, **שאני** [שנוינן] דיני שן ורגל אף שהם מועדים, ממועד של קרן, שהתורה מיעטה בשמירתן ולא חייבה לשומרם שמירה מעולה. **שאמר ר' אלעזר** (האמורא), **ואמרי לה** [ויש אמרו] **במתינתא תנא** [בבביותא שנויה] הלכה זו: **ארכינה דברים** הותרה מיעטה בשמירתן שלא חייבה עליהם שמירה מעולה, ואלו הן: **בור ואש**, שן ורגל. **בור מניין** — **דמתיב** [שנאמן] כי "כי יפתח איש בור או כי יכרה איש בור ולא יכסנו" (שמות כא, א), למדנו מכאן: הא [הרין] אם כסוה — פטור, ודי בכך, ואין צורך למלא ולסומו את הבור לגמרי. **אש** — **דמתיב** [שנאמן] כי "שלם שלם המבוער את הבערה" (שם כב, ה), כוונתו: עד דעביד [שעושה] כעין (כמו) "מבעיר", שאינו חייב כשיצאת אש מרשותו ומזיקה אלא כשהתרשל בשמירת האש. שן — **דמתיב** [שנאמן] בה "ובער כשרה אחר" (שם ד), וכוונתו: שאינו חייב אלא עד דעביד [שעושה] כעין "ובער", שהוא עצמו גורם ברשלנות לכך, וכן ברגל — **דמתיב** [שנאמן] בה "ושלח" (שם), עד דעביד [שעושה] כעין "ושלח". ותניא [שנויה] ברייתא: "ושלח" — זה הרגל, וכן הוא אומר "משלחי רגל השור והחמור" (ישעיהו לב, כ). "ובער" — זה השן, וכן הוא אומר: "כאשר יבער הגלגל עד המזו" (מלכים א יד, י), ומכאן דייק, טעמא [הסעט]. דווקא דעביד [שעושה] מעשה] כעין "ושלח", "ובער", שהוא נהג ברשלנות יתירה מתחייב בנזקים, הא [הרין] אם לא עביד [שעושה] כן, אף אם שמר שמירה פחותה — לא מתחייב. אמר רבה: מתניתין נמי דיקא [שעושה] נג כן מדווייקתן באופן זה, דקתני [שעושה] במשנה דווקא "צאן", ויש מקום לשאול: מנכי בשור קא עסקינן ואתי [הואיל], ובסוד עוסקים אנו ובאים] בכל המשניות הקרובות,

ינתיי [ישעושה] אף במשנתנו שור, מאי שנא דקתני [במה שונה משנתנו זו שעושה] בה דווקא "צאן". לאו האם לא] **משום** שהתורה מיעטה בשמירתן של אלו דווקא, שן ורגל, המצויות בצאן, ולא של שור שנתיב? ובמצא שמשנתנו מדווייקת כשיתנו של ר' מאיר, הסבור שדווקא כשן ורגל די בשמירה פחותה אבל בשור מועד אין די בשמירה פחותה. ומשיבים: לאו טעם הדבר שמועדי במשנה, העוסקת בשמירה פחותה, דווקא בצאן, הוא **משום** שכאן צאן קרן לא כתיבא בה, אלא רק שן ורגל הוא **דמתיב** בה [שנאמן בו]. ולכן כשעוסק במשנתנו בנזק שן ורגל מוכיח דווקא צאן [ואף] שגם בשור מועד די בשמירה פחותה, כד' [היה]. וקא משמע לן [ונשמיע לון] אבך כך ששן ורגל שמועדין מחללתם הוא, שמע מינה [למד מן] שכן הוא.

תניא [שנויה ברייתא]. אמר ר' יהושע: **ארכינה דברים**, העושה **אותן פטור מדיני אדם** ותייב בדיני שמים, ואלו הן: **הפורץ גדר בפני בהמת חבירו**, **והכופף קמתו של חבירו בפני הדליקה**, **והשוכר עדי שקר להעיד**, **והידוע עדות לחבירו ואינו מעיד לו**. **אמר מר**: **בכותל בריא** — **בדיני אדם** נמי נחייב! **אלא**

אין לו שמירה כלל אלא סכין, כלומר כל עוד לא שחטו אינו נחשב לשמור כראוי. משמע שרק ה' יהודה סבור ששמירה כלשהי ("כראוי") מוטילה כדי לפטור את בעל הבמה המועדת. ודוחים: **אפילו תימא** [תאמן] שמשנתנו היא כשיתר ר' מאיר שמייב בשור מועד בשמירה כזו, **שאני** [שנוינן] דיני שן ורגל אף שהם מועדים, ממועד של קרן, שהתורה מיעטה בשמירתן ולא חייבה לשומרם שמירה מעולה. **שאמר ר' אלעזר** (האמורא), **ואמרי לה** [ויש אמרו] **במתינתא תנא** [בבביותא שנויה] הלכה זו: **ארכינה דברים** הותרה מיעטה בשמירתן שלא חייבה עליהם שמירה מעולה, ואלו הן: **בור ואש**, שן ורגל. **בור מניין** — **דמתיב** [שנאמן] כי "כי יפתח איש בור או כי יכרה איש בור ולא יכסנו" (שמות כא, א), למדנו מכאן: הא [הרין] אם כסוה — פטור, ודי בכך, ואין צורך למלא ולסומו את הבור לגמרי. **אש** — **דמתיב** [שנאמן] כי "שלם שלם המבוער את הבערה" (שם כב, ה), כוונתו: עד דעביד [שעושה] כעין (כמו) "מבעיר", שאינו חייב כשיצאת אש מרשותו ומזיקה אלא כשהתרשל בשמירת האש. שן — **דמתיב** [שנאמן] בה "ובער כשרה אחר" (שם ד), וכוונתו: שאינו חייב אלא עד דעביד [שעושה] כעין "ובער", שהוא עצמו גורם ברשלנות לכך, וכן ברגל — **דמתיב** [שנאמן] בה "ושלח" (שם), עד דעביד [שעושה] כעין "ושלח". ותניא [שנויה] ברייתא: "ושלח" — זה הרגל, וכן הוא אומר "משלחי רגל השור והחמור" (ישעיהו לב, כ). "ובער" — זה השן, וכן הוא אומר: "כאשר יבער הגלגל עד המזו" (מלכים א יד, י), ומכאן דייק, טעמא [הסעט]. דווקא דעביד [שעושה] מעשה] כעין "ושלח", "ובער", שהוא נהג ברשלנות יתירה מתחייב בנזקים, הא [הרין] אם לא עביד [שעושה] כן, אף אם שמר שמירה פחותה — לא מתחייב. אמר רבה: מתניתין נמי דיקא [שעושה] נג כן מדווייקתן באופן זה, דקתני [שעושה] במשנה דווקא "צאן", ויש מקום לשאול: מנכי בשור קא עסקינן ואתי [הואיל], ובסוד עוסקים אנו ובאים] בכל המשניות הקרובות,

ינתיי [ישעושה] אף במשנתנו שור, מאי שנא דקתני [במה שונה משנתנו זו שעושה] בה דווקא "צאן". לאו האם לא] **משום** שהתורה מיעטה בשמירתן של אלו דווקא, שן ורגל, המצויות בצאן, ולא של שור שנתיב? ובמצא שמשנתנו מדווייקת כשיתנו של ר' מאיר, הסבור שדווקא כשן ורגל די בשמירה פחותה אבל בשור מועד אין די בשמירה פחותה. ומשיבים: לאו טעם הדבר שמועדי במשנה, העוסקת בשמירה פחותה, דווקא בצאן, הוא **משום** שכאן צאן קרן לא כתיבא בה, אלא רק שן ורגל הוא **דמתיב** בה [שנאמן בו]. ולכן כשעוסק במשנתנו בנזק שן ורגל מוכיח דווקא צאן [ואף] שגם בשור מועד די בשמירה פחותה, כד' [היה]. וקא משמע לן [ונשמיע לון] אבך כך ששן ורגל שמועדין מחללתם הוא, שמע מינה [למד מן] שכן הוא.

תניא [שנויה ברייתא]. אמר ר' יהושע: **ארכינה דברים**, העושה **אותן פטור מדיני אדם** שאין בית דין יכול לחייב אותו על כך, ויחייב בדיני שמים שיש עליו אחריות מוסרית על מה שעשה, וראוי לו שישלם. ואלו הן: **הפורץ גדר בפני בהמת חבירו** ויצאה הבמה וברחה,

הכופף קמתו של חבירו בפני הדליקה, **והשוכר עדי שקר להעיד**, **והידוע עדות לחבירו ואינו מעיד לו**. ומעתה מסבירים את הבביותא דהו על כל הלכותיה, אחת לאחת: **אמר מר** [החכם] **בברייתא**: **הפורץ גדר בפני בהמת חבירו**. ודנים דמי [כיצד בדיוק היה הדבר?] **אילימא** [אם תאמן] **בכותל בריא** [חוק] (חוק) ולא נזכר מעצמו והוא פרצו — **בדיני אדם** נמי נחייב

אורח ההלכה

בכותל בריא — הפורץ גדר חוקה לפני בהמת חבירו ויצאה וחוקה — חייב על מה שהזיקה. וכתב הרמ"א (ענין הראב"ד) שאינו חייב בנזק הבמה עד שיוצאה אותה במעשה. ועוד כתב כי ר' מאיר חייב על הבמה עצמה אינו חייב אם אבדה (שור). ורמב"ם שם פ"ד ה"ב שיע' ע"ש ע"ד.

מסורת הש"ס

- י. ילקיש שם.
- יא. ב"ק ב"ב.
- יב. (בשנינו) ירושלמי שם.

הוספתא שבוטת פ"ג א—א.

זרקות

דמתיב ובער שדה אחר בבב"י: **דמתיב ובער**.

שבור קא עסקינן ש' בבב"י: **שבור קא עסיק**.

יש: בשוורים קא מיידי.

משום דכאן קרן בבב"י

דשן ורגל דמועדין הוא ש' בבב"י: **שן ורגל דמעיקרא**

מועדין נינהו.

ניחויב ש' בבב"י ועוד:

איחויבו מייחויב אמתל.